

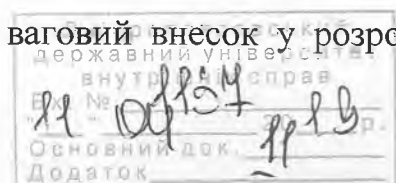
В І Д Г У К
офіційного опонента
на дисертацію Галась Ірини Анатоліївни
за темою «ТИМЧАСОВЕ ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА ЯК ЗАХІД
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ», представлену
на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі
спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова
експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Вивчення представлених Галась І.А. матеріалів дисертації та автореферату дають підстави стверджувати, що ним проведений ґрунтовний теоретичний, правовий аналіз теми, яка є однаково актуальною, як для розвитку теорії кримінального процесу, так і практичної діяльності, а саме забезпечення кримінального провадження. Сформульовані змістовні висновки та пропозиції, що виносяться на захист, є суттєвим доробком до визначеної проблеми. Такий попередній висновок підтверджується оцінкою роботи за основними параметрами, які висуваються щодо кандидатської дисертації на юридичну тематику.

Актуальність теми дослідження. Викладені у вступі та 3 розділах основної частини роботи положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів переконують в тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, недостатньо розроблені в науці та перспективні для дослідження.

Проблематика формування належного процесуального порядку тимчасового вилучення майна, а також науково-обґрунтованих рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування є важливим завданням науки кримінального процесуального права.

Окремі проблемні питання тимчасового вилучення майна досліджувалися лише в контексті вивчення сутності, змісту, системи, підстав і порядку застосування заходів забезпечення кримінального провадження. У сучасній кримінальній процесуальній доктрині ваговий внесок у розробку

даного питання здійснили О. В. Авраменко, Р. І. Благута, В. І. Галаган, І. В. Гловюк, В. Г. Гончаренко, В. О. Гринюк, Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, О. П. Кучинська, Г. К. Кожевников, Л. М. Лобойко, В. В. Назаров, В. Т. Нор, М. А. Погорецький, В. О. Попелюшко, С. М. Смоков, О. Ю. Татаров, В. М. Тertiшник, Л. Д. Удалова, А. Я. Хитра, С. С. Чернявський, О. Г. Шило, М. Є. Шумила, О. О. Юхно та деякі інші науковці.

Проте, незважаючи на велику кількість важливих положень, сформульованих у працях названих та інших правників, нині залишається чимало як невирішених, а так і дискусійних питань. Зокрема, в юридичній літературі неповно досліджено підстави та порядок тимчасового вилучення майна, а комплексне вивчення проблем, пов'язаних із визначенням сутності, правової природи та місця тимчасового вилучення майна в системі заходів забезпечення кримінального провадження, а також гарантій захисту прав, свобод і законних інтересів особи під час здійснення цього заходу не проводилися взагалі. Разом із тим розробка зазначених проблем вельми важлива не тільки для теорії кримінального процесу, але й для практичних працівників, які в своїй щоденній діяльності зіштовхуються з обмеженням прав, свобод та законних інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Оскільки застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема тимчасового вилучення майна, відноситься до одних із найбільш складних та трудомістких у системі кримінальної процесуальної діяльності, тому і не випадково, що питання, пов'язані з формуванням належного процесуального порядку тимчасового вилучення майна, викликають найбільш гостру полеміку серед учених процесуалістів та юристів-практиків. Особливого значення даний напрямок набув в останній час у зв'язку з прийняттям змін і доповнень до Кримінального процесуального кодексу, послідовної реалізації конституційних та міжнародно-правових положень у галузі судочинства та захисту прав і свобод людини.

Враховуючи відсутність комплексного дослідження, присвяченого

теоретичним питання тимчасового вилучення майна і низки прикладних проблем, що виникають під час його здійснення, а також погоджуючись з постановкою проблеми та обраними напрямками її вирішення, можемо констатувати, що актуальність дисертаційного дослідження Ірини Анатоліївни Галась «Тимчасове вилучення майна як захід забезпечення кримінального провадження» не викликає сумніву, а *обрана тема має як суто теоретичне, так і практично-прикладне значення. Дослідження є своєчасним і актуальним.*

Здобувач подала до захисту наукову роботу, що становить собою комплексне монографічне дослідження, в якому вирішена важлива наукова проблема – розв’язання комплексу теоретичних та практичних проблем правового регулювання та застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження як тимчасове вилучення майна.

Здобувач, з погляду опонента, правильно сформулював **об’єкт і предмет** дослідження. Він продемонстрував знання сучасних наукових методів пізнання, що позитивно відбилось на результатах дисертаційного дослідження (стор. 160-163 дисертації), підтверджує його наукову обґрунтованість і новизну розроблених теоретичних висновків і науково-практичних рекомендацій, що виносяться на захист.

Обґрунтованість положень даного дисертаційного дослідження забезпечене відповідною джерельною базою. При написанні роботи автор спирався на аналіз достатньої кількості літературних джерел (185 найменувань), ґрунтовно і критично вивчив роботи не лише українських, а і зарубіжних вчених, що дало змогу всесторонньо вивчити поставлену проблему. Список літератури свідчить, що дисертант достатньо вивчив праці попередніх дослідників цієї та суміжних проблем. В роботі ведеться полеміка щодо ряду наукових проблем. Це дозволило навести вагомі аргументи на користь основних положень, які відстоюються в роботі.

Достовірність і обґрунтованість висунутих гіпотез, висновків, які робить автор, підтверджуються **емпіричними даними** отриманими в

процесі вивчення аналітичних матеріалів Державної судової адміністрації України; узагальнень судової практики Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ; оприлюднених матеріалів слідчої та судової практики; рішень Європейського суду з прав людини; статистичної звітності Генеральної прокуратури України; матеріалів 146 кримінальних проваджень; результатів опитування 21 прокурора, 153 слідчих, 49 слідчих суддів і суддів.

Що стосується **структури роботи**, то в ній відображені авторська концепція і з цієї точки зору вона вбачається прийнятною.

Дисертант побудував своє дослідження за логічною схемою, комплексно розглянув основні проблемні позиції, а саме, прослідкувавши генезу тимчасового вилучення майна в кримінальному процесі України; охарактеризувавши правову природу тимчасового вилучення майна, на підставі чого визначивши його місце в системі заходів забезпечення кримінального провадження; здійснивши правовий аналіз регламентації тимчасового вилучення майна в кримінальному процесуальному законодавстві інших країн; розкривши підстави тимчасово вилученого майна; систематизувавши та характеризуючи суб'єктів тимчасового вилучення майна; охарактеризувавши процесуальний порядок повернення тимчасово вилученого майна; дослідивши стан забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи під час тимчасового вилучення майна та запропонувавши засоби їх реалізації; з'ясувавши сутність і зміст прокурорського нагляду під час тимчасового вилучення майна; визначивши значення судового контролю за дотриманням законності при тимчасовому вилученні майна, виокремивши й охарактеризувавши форми такого контролю.

Дисертант висвітлив як гносеологічні основи, *що свідчить в цілому про повноту, завершеність і методологічну правильність здійснення наукової роботи.*

Проте доречно було більш ілюстрованіше, опираючись на конкретні приклади з архівних кримінальних справ, практичних прикладів слідчої практики представити матеріал дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається тим, що вони підтверджені певними науковими доказами, догматичним аналізом наукових доробок, які в цілому є переконливими. Загалом же, належна обґрунтованість та достовірність отриманих результатів, висновків і пропозицій забезпечена джерельною базою проведеного дослідження, використанням різноманітних методичних прийомів аналізу поставлених проблем, достатньою апробацією отриманих результатів, а також тим, що до однакових висновків приводить аналіз різних аспектів досліджуваної проблематики.

Виконання даної дисертаційної роботи проведено відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25.08.2015 № 501/2015; Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 № 1393-р; Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016-2020 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 16.03.2015 № 275.

Зазначені обставини дозволяють стверджувати, що дослідження інституту тимчасового вилучення майна як заходу забезпечення кримінального провадження *є одним із важливих та пріоритетних напрямків у науковому пошуку*, яке повинно стати основою для теоретичних і практичних рекомендацій щодо формування належного процесуального порядку тимчасового вилучення майна, а також науково-обґрунтованих

рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування.

Переважна більшість наукових положень і пропозицій дисертанта про окремі доповнення *добре аргументовані (обґрунтовані)*. Вважаємо, що заслуговують на увагу пропозиції дисертанта щодо:

- виокремлення чотирьох етапів становлення та розвитку інституту тимчасового вилучення майна в кримінальному процесі України: 1) поява перших згадок у положеннях писемного права князівств про пошук і вилучення речового доказу в ході виявлення та вилучення поличного, обшуку; 2) виокремлення у 1864 році обшуку та виїмки як засобів збирання доказів у справі; 3) вдосконалення інституту обшуку та виїмки, починаючи з часів Радянської України і завершуючи періодом незалежності; 4) прийняття в 2012 році КПК України, в якому вперше на законодавчому рівні запроваджено у вітчизняний кримінальний процес заходи забезпечення кримінального провадження, зокрема й тимчасове вилучення майна (стор.12-29 дисертації);

- удосконалення теоретичних напрацювань стосовно оптимізації процесуального порядку арешту тимчасово вилученого майна шляхом доповнення переліку підстав арешту; законодавчого закріплення правового статусу тимчасово вилученого майна; передбачення можливості та процедури продовження терміну подання клопотання про арешт тимчасово вилученого майна; розширення переліку обставин, що підлягають з'ясуванню при вирішенні питання про арешт тимчасово вилученого майна (стор. 71-83 дисертації);

- класифікації суб'єктів тимчасового вилучення майна за критеріями, які найбільш повно характеризують процедуру реалізації ними своїх процесуальних прав і обов'язків: спрямуванням діяльності; характером повноважень; обов'язковістю їх участі в тимчасовому вилученні майна; етапом тимчасового вилучення майна (стор. 83-101 дисертації);

- розуміння забезпечення прав, свобод і законних інтересів особи

під час тимчасового вилучення майна як складного механізму, який представлений системою засобів (гарантіями та правозастосовною діяльністю основних суб'єктів тимчасового вилучення майна, котрі безпосередньо його вилучають і виконують контрольно-наглядові функції) і факторів, що створюють необхідні умови для реалізації прав, свобод та законних інтересів особи, в якій вилучено майно (стор. 122-141 дисертації);

- визначення основних ознак і трактування заходів забезпечення кримінального провадження як передбачених законом заходів кримінального процесуального примусу, пов'язаних із обмеженням прав і свобод учасників кримінального провадження, які застосовуються з метою створення сприятливих умов для вирішення закріплених КПК України завдань кримінального провадження (стор.30-47 дисертації);

- обґрунтування визначення поняття «прокурорський нагляд при застосуванні тимчасового вилучення майна» через зазначення суб'єктного складу, способів і засобів здійснення, а також його спрямованості (стор. 141-154 дисертації).

Дисертант здійснює подальший розвиток теоретичних положень про діяльність слідчого судді, спрямовану на перевірку законності та обґрунтованості обмеження конституційного права власності осіб у кримінальному провадженні, а також недопущення їх порушень під час тимчасового вилучення майна шляхом розгляду клопотання про арешт майна та розгляду скарг на рішення, дії та бездіяльність слідчого і прокурора (стор. 154-168 дисертації).

Ці результати дослідження вказують, що дисертант вирішив складні проблеми тимчасового вилучення майна як заходу кримінального провадження.

Отже, наукові і науково-практичні положення, висновки і пропозиції, що містяться у дисертації, здебільшого характеризуються новизною, добре обґрунтовані і їх достовірність не викликає сумнівів.

Основні положення, висновки, рекомендації в повній мірі доведено дисертантом до широкої громадськості в опублікованих наукових працях. Викладені в авторефераті та дисертації основні положення дослідження є ідентичними.

За своїми масштабами, проблемністю, суспільною та науковою значимістю обрана тема цілком відповідає проблематиці дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Разом з тим, загальне позитивне враження про дисертацію не виключає наявності положень, які притягують світло полеміки. Тому, *констатуючи наявність усіх необхідних для такого рівня наукової роботи моментів, слід відзначити, що вона містить ряд дискусійних, спірних або ж таких, що потребують додаткових уточнень положень чи більш детальної аргументації.*

1. У розділі 1 дисертації значна увага приділена правовим основам формування інституту тимчасового вилучення майна. Зокрема, визначено місце тимчасового вилучення майна в системі заходів забезпечення кримінального провадження, виокремлено етапи становлення інституту тимчасового вилучення майна, а також проаналізовано положення кримінального процесуального законодавства інших країн у частині визначення підстав і порядку тимчасового вилучення майна (стор. 12-68 дисертації). Проте автор оминув увагою питання про правове регулювання тимчасового вилучення майна у вітчизняному законодавстві.

2. У підрозділі 1.3 дисертантом проаналізовано процесуальне законодавство країн-представників англо-американської (Об'єднане Королівство Великобританії та Північної Ірландії, США) та континентальної (Франція, ФРН, Бельгія, Данія, Грецька Республіка, Чеська Республіка, Республіка Білорусь, Російська Федерація) правових систем з метою виявлення як спільних, так і відмінних правових норм, що регулюють

порядок застосування заходів забезпечення кримінального провадження, а саме тимчасового вилучення майна, та розробки на цій основі рекомендацій з удосконалення кримінального процесуального законодавства України в частині регламентації процедури здійснення тимчасового вилучення майна. При цьому автор не обґрунтував свою позицію з приводу вибору саме цих країн для порівняльного аналізу їх кримінального процесуального законодавства.

3. Розділ 2 дисертації присвячений висвітленню особливостей процесуального порядку тимчасового вилучення майна. Проте не зрозуміло, чому в підрозділі 2.1 з'ясовуються питання правового регулювання та підстав арешту тимчасового вилучення майна. При цьому залишаються поза увагою питання про особливості тимчасового вилучення майна в рамках проведення огляду, обшуку, затримання; правовий статус тимчасово вилученого майна; порядок зберігання тимчасово вилученого майна, через що важко уявити її практичну значущість.

4. У дисертаційному дослідженні автор пропонує внести певні зміни до кримінального процесуального законодавства України. Зокрема, пропонується в ст. ст. 167-168 КПК України закріпити можливість здійснення тимчасового вилучення майна по аналогії із законодавством зарубіжних країн не тільки під час проведення затримання, огляду, обшуку, а й як самостійного заходу (стор. 47-68 дисертації). Також обґрунтовується доцільність доповнити главу 16 КПК України «Тимчасове вилучення майна» ст. 169¹ «Вирішення прокурором питання про безпідставність тимчасового вилучення майна», в якій запропоновано закріпити процедуру звернення до прокурора слідчого з клопотанням про арешт тимчасово вилученого майна для отримання погодження та процедуру звернення підозрюваного чи осіб, у володінні яких перебувало тимчасово вилучене майно, з клопотанням про перевірку наявності підстав і дотримання порядку тимчасового вилучення майна (стор. 101-120 дисертації). При цьому дисертант не наводить редакцій запропонованих ним змін і доповнень до КПК України.

5. Недостатню увагу в дисертації, на наш погляд, приділено характеристиці взаємодії суб'єктів тимчасового вилучення майна, зокрема під час проведення дій, у ході яких відбувається тимчасове вилучення майна; під час прийняття рішення про арешт тимчасово вилученого майна; під час забезпечення прав, свобод і законних інтересів особи у разі тимчасового вилучення майна; під час повернення тимчасового вилучення майна; тощо. Ці проблеми набувають особливої актуальності на сучасному етапі розвитку кримінальної процесуальної діяльності у зв'язку зі змінами кримінального процесуального законодавства України. Незважаючи на те, що в окремих підрозділах дисертації дисертант наводить деякі положення стосовно взаємодії суб'єктів тимчасового вилучення майна, але комплексного аналізу даної проблематики не було здійснено.

Ясна річ, що зазначені концептуальні пропозиції мають досить суперечливий вигляд, однак хотілось почути думки з цього приводу дисертанта, який займався дослідженням цієї проблематики.

Перераховані, як і деякі інші зауваження, мають дискусійний характер і, як на нас, складають підґрунтя до наукової дискусії під час захисту дисертантом свого дослідження і дадуть можливість проявити йому свій науковий потенціал та уміння вести наукову дискусію.

Основні положення, висновки і пропозиції, сформульовані у дисертації, здебільшого знайшли свій ідентичний виклад в опублікованих дисертантом наукових статтях та авторефераті. Результати проведеного дослідження вже частково знайшли своє втілення в практичній діяльності правоохоронних органів, що засвідчується відповідними актами про їх впровадження, а також можуть бути використані в освітньому процесі юридичних навчальних закладів і в подальших наукових дослідженнях.

Загальний висновок: дисертація Ірини Анатоліївни Галась на тему «Тимчасове вилучення майна як захід забезпечення кримінального провадження» є самостійно підготовленою, завершеною кваліфікованою науковою працею, в якій отримано ряд нових науково-теоретичних

результатів щодо формування належного процесуального порядку тимчасового вилучення майна, а також науково-обґрунтованих рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування; дана робота відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

Начальник відділу організації

освітньо-наукової підготовки

Харківського національного університету

внутрішніх справ

доктор юридичних наук,

старший науковий співробітник

Д.В. Сімонович

" " 20 р.